

Aangewezen op barmhartigheid Overwegingen bij Willibrordzondag 2016

door Marcel Sarot

Waarom nemen alternatieve geneeswijzen zo'n hoge vlucht in een tijdperk waarin de reguliere geneeskunde meer kan dan ooit tevoren? Als ik spreek met mensen die hun toevlucht nemen tot dergelijke geneeswijzen, dan valt mij steeds weer op dat zij beklemtonen hoeveel aandacht homeopaten en anderen hebben voor *de hele persoon*, en hoe zij zich meer serieus genomen voelen door de alternatieve therapeut dan door de reguliere arts, die het probleem te lijf wilde met pillen of met een operatie. Kennelijk willen mensen niet alleen zo efficiënt mogelijk van hun problemen afgeholpen worden, maar zijn zij ook op zoek naar aandacht, naar *sympathie*, medelijden.

Wat maakt medelijden zo troostrijk? Artsen zijn experts, en staan vanwege hun kennis boven hun patiënten. Wie echter sympathie toont, gaat niet boven maar naast de patiënt staan. In medelijden maak je duidelijk dat je kunt onderscheiden tussen de patiënt en diens kwaal of ziekte. Je laat zien dat je begrijpt wat de ziekte met hem of haar doet, en dat je vanuit dat bewustzijn wilt helpen. Voor de patiënt is dat van groot belang. Juist op het moment dat zijn kwaal of ziekte het hem moeilijk maakt de dingen te doen die hij het belangrijkste vindt in het leven, ga je naast hem staan en laat je raken door zijn probleem. Dat verandert zo van iets om je voor te schamen en om te verbergen, tot iets dat door andere mensen onder ogen gezien kan worden en positieve aandacht tot gevolg kan hebben. Het wordt getransformeerd van iets louter negatiefs en vernederends tot iets dat ook een positieve potentie heeft.

'Liefdevolle aandacht'

Dit, zo zou ik willen stellen, is de kern van barmhartigheid. Wie barmhartig is, leeft zich in in de ander, laat zich raken door haar leed, en handelt pas dan. Het is een van de dingen die steeds weer opvalt in het handelen

van Jezus: Hij handelt vanuit een innerlijke bewogenheid. Wij zien dat bijvoorbeeld in het verhaal van de rijke jongeling. Deze was zo gehecht aan zijn vele bezittingen, dat hij het niet op kon brengen ze te verkopen en de opbrengst aan de armen te geven. Toch schrijft Marcus (10:21) dat Jezus hem liefdevol aanzag, en Paus Franciscus beklemtoont dat het hier ging om een 'diepe, liefdevolle aandacht' (*Evangelii gaudium* 269). Verschillende malen wordt van Jezus gezegd dat Hij met ontferming bewogen werd, voordat Hij een genezing verrichtte (Matt. 14:14), voordat Hij voor de schare brood en vissen vermenigvuldigde (Matt. 15:32, Marcus 6:34, 8:2), of voordat Hij een zoon uit de doden opwekte (Lucas 7:13). Het mooiste voorbeeld is misschien wel dat van de opwekking van Lazarus. Die moet een onuitwisbare indruk op de leerlingen hebben gemaakt. Toch schrijft Johannes (11:35) dat 'Jezus weende' aan het graf van Lazarus. Dit detail was voor Jezus' volgelingen kennelijk zo indrukwekkend, dat zelfs de daaropvolgende opwekking uit de doden de herinnering eraan niet uitwiste.

Emotie?

Als Jezus met ontferming bewogen

Inhoudsopgave

■ **Pag. 1-2**
'Gezicht geven aan Barmhartigheid' is het motto van Willibrordzondag 2016. Marcel Sarot legt uit wat barmhartigheid in essentie betekent en waarom we daarop aangewezen zijn.

■ **Pag. 3**
Patrick Chatelion Counet licht de artistieke en existentiële achtergronden toe van het schilderij 'De barmhartige Samaritaan' van Vincent van Gogh.

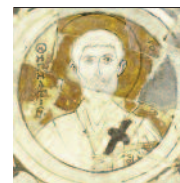
■ **Pag. 4**
Herman Selderhuis publiceerde onlangs een biografie van Luther. Hier legt hij beknopt uit wat Luther onder barmhartigheid verstand en waarom barmhartigheid een kernwaarde van zijn theologie is.

■ **Pag. 5**
Leo van Leijssen legt de opvatting van barmhartigheid bij Johannes van Apamea uit. Gods barmhartigheid is groter dan ons verstand kan bevatten. Velen in de Oosterse kerken hebben daarvan moedig getuigenis afgelegd.

■ **Pag. 6**
De abdij van Berne biedt onderdak aan vluchtelingen uit Syrië en Eritrea. Abt Denis Hendricks vertelt wat barmhartigheid in het concrete leven betekent. Barmhartigheid is ja-zeggen op uitdagingen die ongevraagd op je weg komen.

■ **Pag. 7**
In januari 2017 gaat op kasteel Hernen weer een nieuwe ronde van het leerhuis Didaskalíon van start. Thema: 'Geloven in context. Inspiratie van toen voor nu'.

■ **Pag. 8**
Op 4 november 2016 vindt in de Abdijhof Mariënkroon de jaarvergadering plaats. De ALV is in de ochtend. 's Middags spreekt dr. Jelle Creemers over de internationale dialoog tussen katholieken, pentecostals en evangelicals.

werd, spiegelt Hij dan de bewogenheid van de Vader? De Kerk heeft het met deze gedachte lang moeilijk gehad. In de antieke ethiek werd aan mensen het ideaal van de *ataraxia* of *apatheia* voorgehouden: zij mochten zich niet mee laten slepen door hun emoties, maar moesten zich laten leiden door hun rede. Ook van God werd gezegd dat Hij niet onderhevig kon zijn aan wisselende gemoedsbewegingen zoals die van mensen. Wat dat betekent voor Gods barmhartigheid, verwoordt Anselmus van Canterbury (1033–1109) helder: wanneer wij zeggen dat God barmhartig is, hebben wij het niet over een *affect* (emotie) in God, maar over een *effect* dat wij mensen ervaren: wij ervaren Gods handelen als barmhartig (*Proslogion* 8).

In onze tijd, zo denk ik, zijn mensen hier niet langer mee tevreden. Een treffend voorbeeld is dat van Rabbijn Harold Kushner, die wanneer hij getroffen wordt door het overlijden van zijn zoontje schrijft: 'Ik weet niet wat het voor God is om te lijden. Ik geloof niet dat God iemand is zoals ik, met... ogen... om te huilen, en... zenuwen om pijn mee te voelen. Maar ik stel me graag voor dat de smart die ik voel als ik lees over het lijden van onschuldigen een weerspiegeling is van Gods smart en medelijden, ook al voelt Hij de pijn op een andere manier dan wij.' De God naar wie Kushner verlangt is de God die de jood Jezus verkondigde. In de parabel van de verloren zoon, die juist de parabel van de barmhartige Vader zou kunnen worden genoemd, wordt het moment waarop de Vader de terugkerende Zoon waarneemt, als volgt beschreven: 'Toen hij nog ver van huis was, zag zijn vader hem al *en werd ontroerd*; snel liep hij op hem toe, viel hem om de hals en kuste hem' (Lucas 15:19). Eerst was er de ontroering, en pas vervolgens zette de Vader het op een lopen. Over de vraag hoe wij de ontroering van de Vader metafysisch moeten duiden mogen de theologen strijden, maar dat zij er was mogen wij niet betwijfelen.

Bewogenheid

En hoe zit het met ons? Moeten wij de lijdende naaste vooral goed helpen, of moeten ook wij vanuit een innerlijke bewogenheid handelen? De parabel van de barmhartige Sa-

maritaan geeft het antwoord: 'Toen kwam er een Samaritaan langs die op reis was; hij zag hem *en was ten diepste met hem begaan*' (Lucas 10:33). Ook de barmhartige Samaritaan handelt vanuit bewogenheid. Jezus vraagt geen 'doenerigheid' van ons; met dat soort liefdadigheid stellen wij ons boven onze naasten. Hij vraagt van ons dat wij ons door de naaste laten raken, en dat wij vanuit de geraaktheid in actie komen.

Wat dat betekent voor de oecumene, heeft Geert van Dartel onlangs mooi verwoord. Hij laat zien, hoe paus Benedictus XVI in zijn toespraak in Erfurt in 2011 Luthers kernvraag heeft verwoord als 'Hoe vind ik een barmhartige God?' Die kernvraag maakte de paus vervolgens tot de zijne, en in feite doet paus Franciscus dat nogmaals in zijn bul *Het gelaat van de barmhartigheid* waarin hij het heilig jaar aankondigde. En van Dartel eindigt dan:

'Is het toevallig dat het Heilig jaar van de barmhartigheid voortgaat aan de herdenking van het begin van de reformatie in 2017? Ik kan mij dat eerlijk gezegd niet voorstellen. Is het zo bedacht? Dat zou kunnen, Hoe dan ook, de hernieuwde en vernieuwde aandacht en de bezielde en persoonlijke verkondiging door paus Franciscus van Gods eeuwige barmhartigheid is de best denkbare voorbereiding op deze herdenking.' (*Communio* 2016/1, 31–32)

Wij zijn aangewezen op Gods barmhartigheid en van die van elkaar. En meer dan ooit zijn wij in deze dagen geroepen, deze barmhartigheid ook zelf te beoefenen. ◉

Marcel Sarot is decaan van de Tilburg School of Catholic Theology en voorzitter van de Katholieke Vereniging voor Oecumene.

De barmhartige Samaritaan van Van Gogh en Delacroix

door Patrick Chatelion Coumet

Ogenschijnlijk schuilt er weinig origineels in de kopie die Vincent van Gogh in 1890 maakte van Delacroix's beroemde schilderij *De barmhartige Samaritaan* uit 1849, of het zou moeten zijn dat de afbeelding in spiegelbeeld is. Zelfs de intense exorbitante kleurzetting is gebaseerd op de kleurtheorieën van Delacroix. Toch zien we in *De barmhartige Samaritaan* een 'echte', in de zin van herkenbare, door stijl en techniek geautoriseerde, 'Van Gogh'.

Van Gogh schilderde zelf geen Bijbelse thema's. *De opwekking van Lazarus* is geschilderd naar een ets van Rembrandt, en de *Pietà* en *De barmhartige Samaritaan* zijn beide geschilderd naar Eugène Delacroix. De Bijbel vormde voor Van Gogh's schilderkunst, hoewel hij als domineeszoon in de voetsporen van zijn vader wilde treden, theologie studeerde en als pastor in de Borinage werkte, geen inspiratiebron. De kopieën vormden allereerst een eerbetoon aan deze grote schilders. In een brief aan zijn broer Theo, kort na het Oor-incident, eind december 1888, schrijft hij: "Gauguin en ik praten veel over Delacroix, Rembrandt, enz. De discussie is van een hevige elektrische spanning... We zijn volledig betoverd geweest, want zoals Fromentin het zo goed zegt: Rembrandt is bovenal een magiër en Delacroix een man van lazer goddomme op". Omdat dit laatste geheel in strijd is met de parabel die Jezus over de Samaritaan vertelt, het toonbeeld van de Naaste, moet het Van Gogh enorm hebben geïntrigeerd dat Delacroix dit thema schilderde. In dezelfde brief aan zijn broer Theo vertelt hij over een door Delacroix geschilderd portret dat hij daags daarvoor samen met Gauguin in het museum van Montpellier zag: "...een meneer met rossige haren en baard, die drommels veel lijkt op jou

of op mij en die mij deed denken aan dat gedicht van De Musset: 'Overall waar ik op aarde ben geweest, was er een ongelukkige, in het zwart gekleed, die bij ons kwam zitten en ons aankeek als een broeder'". In dit schilderij van Delacroix in Montpellier ziet Van Gogh Christus zelf als de naaste uit Mattheüs 25, behoeftig en broeder tegelijk.

Diepe crisis

Vanaf 1889 gaat het steeds slechter met Vincent. Hij schrijft over zwaar-moedigheid en zelfmoord: "Elke dag gebruik ik het geneesmiddel dat de onvergelijkelijke Dickens tegen de zelfmoord voorschrijft. Dat bestaat uit een glas wijn, een stuk brood en kaas, en een pijp tabak" (30 april 1889). Periodes van verwardheid, angst en paniekaanvallen keren steeds regelmatig terug en in mei 1889 laat hij zich vrijwillig opnemen in het krankzinnigengesticht van Saint-Rémy-de-Provence. Aan zijn broer schrijft hij dat "tijdens de ziekte zelf religieuze gedachten mij soms heel erg troosten" (7/8 september 1889). Hij kopieert op dat moment de *Pietà* van Delacroix en kondigt aan dat hij ook *De barmhartige Samaritaan* wil kopiëren: "Al heet kopiëren het *oude* systeem te zijn, dat kan me absoluut niet schelen. Ik ga ook *De goede Samaritaan* van Delacroix kopiëren... Goed, vooral nu ik ziek ben, probeer ik iets te maken om me te troosten, voor mijn eigen genoegen. Ik plaats het zwart of wit van Delacroix of Millet, of náár hen, voor mij als motief. En dan improviseer ik daar kleur op, welteverstaan niet helemaal mezelf zijnde, maar zoekend naar herinneringen aan *hun* schilderijen. Maar de herinnering, de vage samenklank van kleuren die zo niet geheel juist dan toch in hun geest zijn – dat is mijn interpretatie" (19 september 1889). Op 3 mei 1890 laat hij Theo bescheiden weten dat hij "... ook een kopie [heeft] proberen te maken van *De barmhartige Samaritaan* van Delacroix".

Samenklank van kleuren

Het bijzondere van zijn kopie van *De barmhartige Samaritaan* is, zoals hij zelf schrijft, de samenklank van kleuren. Dit is bijna letterlijk te verstaan. In de kleurtheorie die hij van Delacroix en Dupré overnam wordt een verband gelegd met muziek. Van Gogh heeft enkele jaren muziek gestudeerd om 'kleur' te begrijpen. Een anekdote vertelt dat zijn muzikleraar gek werd van deze leerling die elke aanslag op de piano "met Pruisisch blauw en donkergroen, tot en met cadmiumgeel toe" vergeleek (Tralbaut, *Vincent van Gogh*, p. 135). De exorbitante kleuruitspatting van *De barmhartige Samaritaan* is een compositie die ons doet luisteren naar de omgeving waarin de misdaad plaatsvond. De dubbele misdaad. De leviet en de priester die met hun omgeving samenvallen en zo, uit het beeld verdwijnend, hun betekenis verliezen. De weidse omgeving die tegelijk benauwend blauw is waarin dieven en overvallers vrij spel hebben. Maar bovenal het centrale goudbruin van de Samaritaan en het paard die elkaar in evenwicht houden en samen de be-roofde ondersteunen die zich als een kind overgeeft aan zijn redder.

Schop

Tralbaut herkent in deze omgeving de vallei van 'Les Peyroulets' waar Vincent gedurende zijn verblijf in het gesticht onder begeleiding mocht schilderen. Zijn begeleider was de zachtmoedige zevenentwintigjarige Jean-François Poulet die in Saint-Rémy als ziekenbroeder werkte. Als Tralbaut Poulet bijna zestig jaar later ontmoet, herinnert deze zich hoe hij met Vincent van zo'n schilderuitstapje terugkeerde. Zij liepen samen de trap op, toen Vincent, die voorop liep, zich omdraaide en Poulet een enorme schop in de maag gaf. Poulet die zijn patiënten kende, reageerde niet totdat Vincent de dag erna erop terugkwam en zich verontschuldigde: "Ik dacht dat de politie van Arles

lees verder op pagina 7

Barmhartigheid bij Luther

door Herman Selderhuis

Begin juli vond in de Duitse ambassade in Den Haag de presentatie plaats van de biografie 'Luther, een mens zoekt God' die Herman Selderhuis maakte met het oog op de herdenking van 500 jaar Reformatie. In dit artikel beschrijft hij Luthers opvatting van Gods barmhartigheid.

Gods eerste werk

Dat is dus het eerste werk van God, zijn barmhartigheid voor allen die bereidwillig afstand doen van hun opvattingen, hun recht, hun wijsheid, allemaal geestelijke gaven, en die bereid zijn arm van geest te blijven. Dat zijn de ware godvrezenden die zich niets van dat alles waardig achten, hoe gering ook. Ze staan voor God graag als naakt en bloot. En wat ze hebben, hun geschenken uit louter genade, zonder verdienste van hun kant, daar maken ze met prijs, dank en vrees gebruik van, als waren het vreemde gaven en daarbij zoeken ze niet hun eigen wil, genot of eer, maar alleen die van Hem aan wie ze toebehoren.

Hoe veel liever God barmhartigheid oefent, zijn edelste werk, dan dat tegengestelde, zijn krachtig ingrijpende werk, dat drukt Maria zo uit: dit werk duurt maar voort van kind tot kind bij en aan hen die Hem vrezen, terwijl dat andere werk slechts tot het derde en vierde geslacht duurt (zie Ex. 20:5)

Deze woorden komen uit Luthers Magnificat, zijn indrukwekkende uitleg van de Lofzang van Maria waarin hij duidelijk wil maken dat het heil in Christus begint bij Gods barmhartigheid. Maria beseft dat zij haar bijzondere positie te danken heeft aan Gods genadige ontferming en niet aan haar geloof en vroomheid. Wij mensen hebben voor God namelijk helemaal niets dan alleen schuld en in die situatie kan God doen wat Hij het liefste doet: barmhartigheid tonen. Om die reden wordt barmhartigheid bij Luther altijd in een adem met genade genoemd. Barmhartigheid en genade

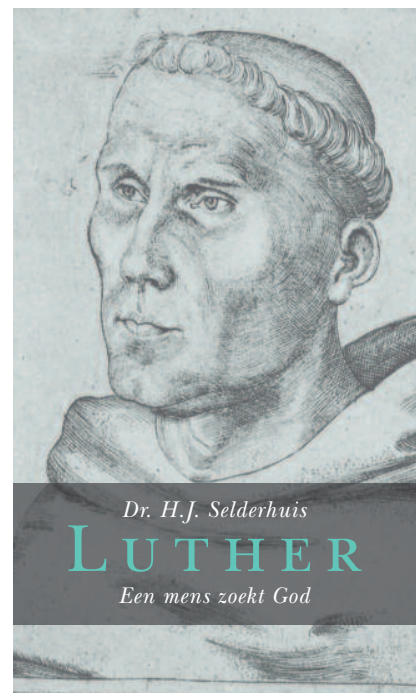
komt als combinatie bij Luther om de haverklap voor. Het zijn synoniemen maar Luther heeft een zware weg doorgemaakt voordat hij ze zo kon zien.

God is onbarmhartig

Luther kon aanvankelijk van God niet houden. Integendeel: 'Ik haatte namelijk dat woord "gerechtigheid Gods" (...), ja ik hield niet van God, maar ik haatte deze rechtvaardige God die zondaars straft.' Luther liep geestelijk stuk op Gods gerechtigheid. Volgens hem vroeg God het onmogelijke want mensen moeten iets presteren terwijl God weet dat ze dat niet kunnen en daarom was God onbarmhartig. Dat was ook Luthers moeite met de werken van barmhartigheid. God jaagt ons op die te doen maar omdat wij in die werken tekort schieten ziet Hij daarin weer een aanleiding ons te straffen. Pas toen hij inzag dat God geen gerechtigheid vraagt maar God in Zijn barmhartigheid die gerechtigheid geeft, vielen hem de schellen van de ogen. Barmhartigheid is niet een prestatie die God van een mens vraagt, maar een eigenschap van God die maakt dat Hij ons genadig is. Het kostte hem jaren van dagelijkse inspanning, angst en strijd totdat hem – zoals hij zelf zei – als het ware de poorten naar het paradijs openden.

Barmhartigheid is mensenwerk

Voor Luther betekende deze ontdekking niet dat nu God toch barmhartig was, wij mensen wel konden stoppen met barmhartig te zijn. Integendeel, Gods barmhartigheid is de bron en de motor voor onze barmhartigheid. God gebiedt ons goede werken te doen en, aldus Luther, onder dit gebod vallen ook de werken der barmhartigheid, die Christus op de jongste dag van je vragen zal. Het is juist in de tijd dat Luther zijn visie op genade heeft ontwikkeld dat hij een lange preek over goede werken publiceert. Er bestaat geen geloof zonder goede werken. Wie uit Gods barmhartigheid leeft, wordt zelf barmhartig. Wie zich niet meer hoeft in te zetten voor ei-

gen eeuwig behoud, heeft de handen vrij om voor anderen te zorgen. Dat was ook Luthers moeite met de aflaat. Niet alleen dat mensen dachten met geld genade te kunnen kopen maar ook dat de aflaat vaak op het eigen ik gericht was. In een brief uit 1518 schreef Luther: Er mag geen twijfel over bestaan, en dat zeggen ook mijn tegenstanders en de hele kerk, dat barmhartigheid doen en de naaste helpen onvergelijkelijk veel beter is dan aflaten. Het is je dan ook geraden geen aflaten te kopen, maar om te zien naar de armen en behoeftigen en dan aan hen te geven wat je aan aflaten had willen besteden. Ik ben er zeker van, dat wie een arme in de steek laat om een aflaat te kopen, de toorn Gods verdient. Dat is een boodschap voor zowel katholieken als protestanten. ●

Prof. dr. Herman Selderhuis is hoogleraar kerkgeschiedenis aan de Theologische Universiteit van Apeldoorn en directeur van de stichting Refo500 (www.refo500.nl)

Dr. Herman Selderhuis, Luther. Een mens zoekt God, uitgeverij de Banier 2016, ISBN 9789462786424, 333 pp, prijs 24,95.

Het verborgen geheim

door Leo van Leijzen

In Mt 18,23-35 – in de Byzantijnse liturgie de evangelielezing van de Elfde Zondag na Pinksteren – vertelt Jezus een parabel over hoe dat eruit ziet, wanneer God regeert, dat ‘koninkrijk der hemelen’. Een dienaar heeft een huizenhoge schuld bij de koning. Kan het niet aflossen. De koning beveelt: alles wat de man heeft, vrouw en kinderen inclus, verkopen! Zodat de schuld wordt afbetaald. De man smeekt: Geef me tijd!

Je schuld betalen?

De koning krijgt met hem te doen en scheldt hem alle schuld kwijt. Dienaar blij, maar nog maar net de deur uit, ziet hij een mededienaar. Die is hem een luttel bedrag schuldig. ‘Terugbetalen!’ De mededienaar smeekt: ‘Geduld asjeblijft!’ De zo pas kwijtgescholden dienaar is onvermurwbaar en laat zijn mededienaar arresteren. Dit komt de koning ter ore, zegt tegen de eerste dienaar: «Had juist jij geen medelijden moeten hebben met je mededienaar, zoals ik medelijden heb gehad met jou?» En zijn heer werd zo kwaad, dat hij hem overleverde aan de beulen, totdat hij heel zijn schuld zou hebben terugbetaald.» (Mt 18: 33-34)

Wees zelf barmhartig!

De pointe ligt in het laatste deel: «Zo zal ook mijn hemelse Vader met jullie doen, als niet ieder van jullie zijn broeder van ganser harte vergeeft.» (vs 35), maar dit wél tegen de achtergrond van het eerste deel: wat de barmhartigheid is, van God wel te verstaan – die van de mens (‘ons’) heeft een open einde.

Gods duizelingwekkende barmhartigheid

Die grootte van Gods barmhartigheid riep Dom Michel van Parys, emeritusabt van Chevetogne, eens heel treffend voor mij op met enkele opmerkingen over deze parabel tijdens een vragenronde op een kerkvadercolloquium. De 10.000 talenten vormen een astro-

nomisch bedrag: kwijtgescholden! – zó barmhartig is God! (vs 24 en 27). Dat is me altijd bijgebleven samen met de vraag – niet een moralistische, maar een naar ons bevattingsvermogen – of wij ons wel überhaupt de draagwijdte ervan kunnen voorstellen.

Een parabel uit het Oosten

Iets dergelijks verwoordt ook een parabel van de vijfde-eeuwse Syrische kerkvader Johannes van Apamea, een meester van de barmhartigheid en van daaruit wars van alle leerstellige en geestelijke fanatisme.

«Het is ermeê als met een stad die in opstand kwam tegen de koning, haar soeverein. In plaats van de hoogste straf die de stad verdiende, neemt de koning zich voor om haar zijn vergeving te schenken om zelfs haar bewoners met eer te overladen. Daar dit mysterie bij niemand bekend is, verwachten de onderdanen van dit koninkrijk veeleer een tegenovergestelde reactie van hun koning. Als deze dan zijn wens tot vergeven begint kenbaar te maken, dan herkennen de onderdanen van het koninkrijk niet de eer die hij verleent aan degenen die tegen hem in opstand kwamen. Paulus spreekt zich in gelijke bewoordingen uit wanneer hij het glorieus mysterie van de Messias schouwt: ‘Het was van eeuwigheid verborgen in God’ (Efez. 3:9).» (Johannes van Apamea, *Gesprekken en Verhandelingen*)

Johannes van Apamea noemt Gods barmhartigheid een verborgen geheim. De opstandelingen hadden van alles verwacht, maar niet dit!

Getuigen van het verborgen geheim

In dit door paus Franciscus afgekondigde ‘Heilig Jaar’ in 2016 en in de ophanden zijnde herdenking van 500 jaar Reformatie in 2017 staan Gods barmhartigheid en het ‘door genade alléén’ (dat wij worden verlost) cen-

♦ ‘Looft de HEER, want Hij is goed – eeuwig duurt zijn genade’ (ps 136). Dat laatste geldt evenwel niet voor de antieke stad Apamea, waaraan de tand des tijds duchtig geknaagd heeft. Resten van wat waarschijnlijk ooit de apsis was van een oosterse christelijke kerk tegen de achtergrond van de ruïne van deze hellenistische stad in Noordwest-Syrië, in de buurt waarvan Johannes van Apamea begin 5e eeuw als kluizenaar leefde (Foto: L. van Leijzen).

traal. Dit is ook de verkondiging van de vele tradities van het christelijk Oosten. Vele grote mannen en vrouwen onder hen hebben hiervan met hun leven en hun woorden getuigd, zoals onze Johannes van Apamea, maar ook Efrem de Syriër (4^e eeuw) en Isaak de Syriër (7^e eeuw; zie mooi artikel over beiden: Kees den Biesen, ‘De onweerstaanbare liefde van God’ *De Kovel* 40:

http://www.dekovel.org/archief/artikels/De_Kovel_40_Biesen.pdf), of Sint-Kassiana van Constantinopel (9e eeuw, eerste Europese vrouwelijke dichter van officiële kerkelijke hymnen) in haar lied over de zondige vrouw die veel liefde had (Luk 7: 36-50), en de Russisch-orthodoxe heilige Maria Skobtsova († 1945, vrouwenconcentratiekamp Ravensbrück), die met barmhartigheid en doortastendheid de nazi-terreur bestreed. Zij en ontelbare anderen van het christelijk Oosten getuigen van het geheim van Gods grote barmhartigheid. Een open einde vormt wel steeds het antwoord van de mens daarop, hoewel dát gelukkig nooit het laatste woord heeft. Tenminste, zo is het geheim van Gods barmhartigheid als we al die getuigen mogen geloven. ◉

Vervolg pagina 3

mij achtervolgde" (Tralbaut, p. 288). Dit voorval vond plaats toen Van Gogh aan de door hem zo vaak aangekondigde *De barmhartige Samaritaan* wilde beginnen. Voor hem moet het in die getroubleerde dagen moeilijk zijn geweest de man 'in het zwart gekleed' te herkennen, de zachtmoedige Sama-

ritaan, die de ongelukkige ziet en zijn broeder is. Vincent zocht deze zachtmoedige, en vond hem, maar reageerde uiteindelijk zelf als Delacroix, de man van lazer goddomme op. Hoe lang de door de Samaritaan geredde en in een veilige herberg afgeleverde man nog geleefd heeft, weten we niet. Vincent stierf minder dan twee maan-

den nadat hij *De barmhartige Samaritaan* voltooide. ○

Patrick Chatelion Counet is bijzonder hoogleraar 'Bijbel in de Nederlandse cultuur' aan de Universiteit van Amsterdam en algemeen secretaris van de Konferentie van Nederlandse Religieuzen.

Vluchtelingenopvang in Jaar van Barmhartigheid

door Denis Hendrickx o.praem.

Half augustus van dit jaar is de aangepaste woonvoorziening voor 14 alleenstaande zo genoemde statushouders op het abdijterrein van Berne gereed. De gemeente Bernheze, woningcorporatie 'De Kleine Meierij' en de abdij van Berne hebben voor een periode van minimaal 5 jaar een overeenkomst gesloten om deze huisvesting mogelijk te maken.

Barmhartigheid is ja zeggen

Op 8 december van het vorige jaar werden op heel veel plaatsen in de wereld 'deuren van barmhartigheid' geopend. In algemene zin werden we op initiatief van paus Franciscus uitgenodigd om meer dan gewoon stil te staan bij de vraag hoe barmhartig en mild we met elkaar omgaan. Als een spiegel worden ons indringende vragen voorgehouden: zien wij vooral het vreemde en eigenaardige van de ander en leven we gedachteloos langs het goede heen? Gun ik iemand die de fout is ingegaan ook een nieuwe kans? Ben ik werkelijk bereid tot hulp als iemand in nood is? Het woord barmhartigheid klinkt voor veel tijdgenoten waarschijnlijk wat ouderwets en gedateerd. Wat is barmhartigheid eigenlijk? Misschien kan het Latijnse woord voor barmhartigheid – misericordia – ons verder helpen. Iemand met misericordia heeft een hart (cor) voor mensen in ellende (misen): zondaars, armen, bedroefden, zieken een eenzame mensen.

◆ De abdij van Berne

Het Hebreeuwse woord voor barmhartigheid heeft niet zozeer met het hart als wel met de ingewanden te maken. Iemand is barmhartig die zich tot in zijn buik laat raken door de nood van een ander.

Barmhartigheid heeft in het maatschappelijk leven soms een softe bijklank. Alsof het alleen zou gaan om zacht en liefdadig zijn. Niets is echter minder waar. Barmhartigheid vraagt om een sterk karakter en om doorzettingsvermogen. Om organisatie en inzicht. Soms is barmhartigheid stevig optreden. Barmhartigheid vraagt om samenwerking. Je zult je met heel je persoon moeten inzetten om barmhartigheid waar te maken, om ten slotte te ontdekken dat het nog niet genoeg is. Je hebt bondge-

noten nodig om werkelijk barmhartigheid te kunnen neerzetten en gesterkt te zijn in je persoonlijke houding.

Barmhartigheid is een levenshouding die je moet oefenen in het leven van alledag.

Uitdrukkelijke uitdaging tot barmhartigheid

In de laatste jaren staat het leven misschien wel meer en nadrukkelijker dan ooit onder zware druk. Onze wereld kent overal brandhaarden en maatschappelijk gezien vinden met grote regelmaat verontrustende gebeurtenissen plaats. Op veel momenten kunnen we niet anders dan veel daarvan als mensonwaardig be-

stempelen. Dat geldt vooral als we de grote stromen vluchtelingen zien, asielzoekers en mensen zonder papieren. De oplossing voor dit schrijnende probleem is in de eerste plaats van politieke aard en vraagt om politieke stappen. Maar als christenen kunnen en mogen we niet anders dan solidair te zijn en mee te zoeken naar oplossingen. We zagen ruim een jaar geleden hoe stoeten van mensen onderweg waren en vooral in voormalige Oost-Europese landen van grens naar grens werden gestuurd. Een beschutte plek werd niet geboden. En toen ze onze nationale grenzen passeerden werd gelukkig op veel plaatsen een welkome ontvangst bereid. Het kwam heel dicht bij, maar zorgde in de eigen gemeente Bernheze voor schaamrood op de wangen toen bleek dat onder druk van angst en wel heel gemakkelijk populistisch geschreeuw daadwerkelijke opvang werd tegengewerkt en uiteindelijk verhindert.

Huisvesting bij de abdij

Als norbertijnen van Berne hadden we op dat moment bij het gemeentebestuur van Bernheze al een aanbod op tafel gelegd. Toen daar formeel nee werd gezegd voerden we de druk op. Met maatschappelijke medestanders werden plannen uitgewerkt om in ieder geval alleenstaande statushouders een geschikte woonruimte bieden in afwachting van een definitieve woonruimte na meestal te realiseren gezinshereniging.

We zijn nu ongeveer een jaar verder. Er wordt druk gewerkt om voor aanvang van de bouwvakvakantie de beschikbare ruimte gebruiksklaar te hebben. Abdijgemeenschap, de medewerkers en vrijwilligers zijn geïnformeerd over de naderende komst. De dorpsgemeenschappen van Heeswijk en Dinther kunnen voor de daadwerkelijke start een kijkje komen nemen. Vanaf medio augustus zullen de eerste bewoners arriveren: volwassen alleenstaanden

– mannen en vrouwen – afkomstig uit Syrië en Eritrea.

Binnen de abdijsamenleving is een coördinerend persoon aangewezen om directe korte lijnen te realiseren. Vrijwilligers zijn uitgenodigd om als gastheren en gastvrouwen een welkome plaats te bieden, om de nieuwe bewoners wegwijs te maken. Het zal voor de abdijsamenleving zeker ook wennen zijn met deze buitenlandse gasten op het dagelijkse woon- en leef-erf. Een kleine bijdrage om idealen van barmhartigheid handen en voeten te geven, om je nek uit te durven steken, je handen uit de mouwen. In de hitte van het dagelijks leven zal de inzet tot barmhartig spreken en handelen zichtbaar en voelbaar moeten zijn. Het bieden van een beschutte plaats voor land- en daklozen vormt een essentieel aspect. ●

Denis Hendrickx o.praem. is abt van de Abdij van Berne.

◆ Foto: Icoon van Ignatius van Antiochië, in keramiek en glas, Constantinopel 10^e eeuw, Walters Collection. (Foto: Wikimedia Commons).

Leerhuis Didaskalíon 'Geloven in context. Inspiratie van Toen voor Nu'

Op Kasteel Hernen organiseert Didaskalíon~Oosters christendom en cultuur op 27 januari, 24 februari en 24 maart 2017 weer een Leerhuis over oosterse christelijke teksten. De werktitel dit jaar is: 'Geloven in context. Inspiratie van Toen voor Nu'.

Er worden spirituele teksten gelezen van auteurs die staan aan de bakermat van de traditie van alle christenen en daarmee aan de wortels van de Europese christelijke cultuur. Zij lieten hun licht over teksten uit de Bijbel schijnen. Wij laten ons gezeggen en aanspreken door deze – vooral oosterse – auteurs.

We lezen hoe zij, variërend van de joodse filosoof Philo uit de 1e eeuw tot iemand als Matta el-Miskien uit onze tijd, met verhalen en thema's uit de Bijbel omgaan. Ook in het Oosters christendom hebben mensen gezocht naar wegen om hun geloof te beleven in de concrete context waarin hun bestaan zich afspeelde en daarbinnen aan hun Godservaring gestalte te geven. Ook hebben ze net als onze samenleving geworsteld met de plaats van de islam. Hoe deden ze dat allemaal, en waar spreekt ons dat aan, of misschien ook juist niet? In de reader die wordt uitgeleend op de eerste bijeenkomst, staat een schat aan materiaal hierover.

Dit Leerhuis biedt u op een speelse wijze de kans meer van het boeiende christelijk Oosten te leren kennen. En wellicht er zelf wat van mee te nemen op uw eigen levensweg. Er is – facultatief – voorzien in een bezoek aan een dienst in een oosterse parochie op een nader af te spreken zondag in maart/april 2017. Oosters christendom is geloofstraditie van levende mensen, mensen van vlees en bloed. Meer informatie over het programma, de kosten en de aanmelding vindt u op de website www.oecumene.nl

Oecumenische ontmoeting

Dialogo tussen katholieken, evangelischen en pinksterchristenen

Jaarvergadering Vereniging op 4 november 2016 in Abdijhof Mariënkroon in Nieuwkuijk

Dr. Jelle Creemers, docent aan de Evangelische Theologische Faculteit (EFT) in Leuven, is hoofdspreker op de oecumenische studiemiddag op vrijdag 4 november 2016 in Nieuwkuijk. Creemers promoveerde in 2014 aan de EFT te Leuven op de internationale oecumenische dialoog tussen katholieken en pentecostals. Mgr. dr. Gerard de Korte en ds. Willem Smouter, co-voorzitters van de Nederlandse commissie voor de dialoog tussen VPE, MN en RKK treden op als co-referent.

Het oecumenische gesprek tussen katholieken, pinkster- en evangelische christenen wordt al jarenlang intensief en op hoog niveau gevoerd. Op de website van het Vaticaan (www.vatican.va) zijn de rapporten te vinden van de dialogen die de Katholieke Kerk vanaf de jaren zeventig met *pentecostals* en *evangelicals* voerde. Belangrijke thema's zijn: evangelisatie, christelijk getuigenis en Koinonia.

Ook in Nederland bestaan er al vele jaren goede contacten tussen katholieken, pinkster- en evangelische christenen. In 2010 werd een dialoogcommissie opgezet. In opdracht van de Bisschoppenconferentie, de besturen van MissieNederland (MN) en de Verenigde Pinkster en Evangeliegemeenten (VPE) heeft de dialoogcommissie twee gespreksrondes gehouden.

De eerste gespreksronde (2012-2013) was een verkenning van elkaars gebedstradities. Uit het eindrapport met de titel 'De bidde-loosheid voorbij' klinkt zorg over de crisis van het gebedsleven bij veel christenen, maar ook hoop dat katholieken, evangelische en pinksterchristenen elkaar kunnen stimuleren en helpen om deze crisis te overwinnen.

In 2014 ging een nieuwe gespreksronde van start over het thema 'Evangelisatie als opdracht en praktijk'. De focus werd primair gericht op de praktijk. De commissie ging op bezoek bij missionaire

geloofsgemeenschappen en maakte kennis met inspirerende voortrekkers van evangelisatie in Nederland. Uiterlijk eind dit jaar hoopt de commissie het eindrapport van deze dialoogronde aan de opdrachtgevers aan te bieden.

Programma

- 13.30 Gebedsdienst
- 14.00 Opening door prof. dr. Marcel Sarot
- 14.10 Dr. Jelle Creemers, Oecumenische dialogen tussen katholieken, evangelischen en pentecostals: uitdagingen en mogelijkheden
- 15.00 Pauze
- 15.20 Co-referaat Mgr. dr. Gerard de Korte, bisschop van 's-Hertogenbosch
- 15.40 Co-referaat Ds. Willem Smouter, voorzitter Missie-Nederland
- 16.00 Vragen en discussie
- 16.45 Afsluiting

U kunt zich aanmelden voor deze bijeenkomst via secretariaat@oecumene.nl of telefonisch 073-7370026 en door overmaking van € 7,50 op rekening NL97INGB0000801919

Algemene Ledenvergadering

In de ochtend van 4 november 2016 wordt van 10.30 tot 12.30 in de Abdijhof Mariënkroon in Nieuwkuijk de algemene ledenvergadering gehouden. Op deze vergadering worden de jaarstukken (algemeen jaarverslag 2015-2016, de jaarrekening 2015, begroting 2017) gepresenteerd en vastgesteld. Ook zal het bestuur het beleidsplan 2017-2021 ter goedkeuring aan de ledenvergadering voorleggen.

Opgave en bereikbaarheid

Leden en donateurs van de vereniging zijn van harte welkom bij deze vergadering. Graag ontvangen we vooraf uw opgave via secretariaat@oecumene.nl of telefonisch 073-7370026. Het conferentiecentrum Mariënkroon, Abdijlaan 8, 5253VP Nieuwkuijk, is het best per auto te bereiken. Er is voldoende parkeergelegenheid. Voor mensen die per openbaar vervoer reizen, wordt een shuttle-service georganiseerd vanaf het Centraal Station van 's-Hertogenbosch (voorzijde). Als u daarvan gebruik wilt maken, dient u zich vooraf op te geven bij secretariaat@oecumene.nl. Opgave voor deelname aan de jaarvergadering en de studiemiddag via secretariaat@oecumene.nl of telefonisch 073-7370026.

Bezoek onze website op: www.oecumene.nl

Colofon

Overeen is het communicatieblad van de Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord. Leden, donateurs en parochies ontvangen het blad twee maal per jaar.

Redactie: Geert van Dartel, Mirella van Herp, Leo van Leijsen

Vormgeving: VANDARTEL, OSS

Drukwerk: Van Stiphout, Helmond

Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord

Emmaplein 19 D
5211 VZ 's-Hertogenbosch
T: 073-7370026
E: secretariaat@oecumene.nl
Internet: www.oecumene.nl
IBAN: NL73 INGB0001087628
IBAN: NL97 INGB0000801919
ISSN: 1568-2862